

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

MUNDARIJA:

NAZARIYA VA METODOLOGIYA	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Баходир Ибрагимович Исроилов Олим Мамаюнусович Пардаев Ўзбекистон мустақиллигининг 35 йиллик тараққиёт йўлида эришилган натижаларнинг қисқача шарҳи	5
Мурод Мухаммедович Мухаммедов, Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Меҳрангиз Олимовна Мамаюнусова Инсон ресурслари ва инсон капиталининг ўртасидаги фарқлар ва уларни ривожлантириш йўллари	13
Ibodulla Xasanovich Ibragimov, Larisa Alijonovna Musabaeva Logistikada operatsion samaradorlik: modellash va baholashga ilmiy yondashuvlar	20
SANOAT VA QISHLOQ XO‘JALIGI	
Durdona Dilshadbekovna Djalalova Qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etishni rag‘batlantirishning ahamiyati.	26
Абдухолик Эгамович Тангиров, Гулноза Абдулхолик қизи Абдулхолиқова Чўл-яйлов чорвачилигини барқарор ривожлантириш учун инновацион технологиялар: иқтисодий ва тиббий аҳамияти	29
Мадина Мурадхановна Хашимова Тоғли ҳудудлар жозибдорлигини табиий ресурслар мавжудлиги асосида баҳолаш	32
Shahnoza Abdirashitovna Po‘latova Sut mahsulotlarini barqaror ishlab chiqarishda agroklastarlar faoliyatini takomillashtirishning dolzarb masalalari	35
Javohir Xamroqul o‘gli Jurayev Sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish mexanizmini takomillashtirish	39
Iroda Turdibayevna Kudratova Mamlakatimizda paxta-to‘qimachilik klasterlarida agroservis samaradorligini oshirish yo‘llari	44
INNOVATSIYA VA RAQAMLI IQTISODIYOT	
Rayxona Sadriddinovna Amriddinova Sun‘iy intellekt va onlayn baholashlar davrida raqamli turistik xulq-atvor tahlili	50
Нилуфар Зиябаевна Юлдашова Оценка результативности инновационных моделей в условиях сельской местности	52
Timur Ibodullaevich Ibragimov Logistika sohasida raqamli ko‘nikmalarni shakllantirish muammolari va yechimlari	57
Zuhriddin Sanjar o‘g‘li Rashidov Raqamli texnologiyalar ta‘sirida mehnat resurslari samaradorligini baholash ko‘rsatkichlarini takomillashtirish	61
Нажмиддин Раҳматуллаевич Абдувоҳидов Савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида яширин иқтисодиётни олдини олиш борасида рақамлаштириш йўналишлари	66
Nilufar Abdaxatovna Abduqodirova Samarqand viloyatida raqamli transformatsiyasi: holati, tarkibi va samaradorligini baholash	70
Farxod Faxriddinovich Ulugmurodov Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining innovatsion rivojlanish holati va istiqbollari	74

4. Porter, M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press.
5. Barney, J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. Journal of Management, 17(1), 99–120.
6. Vahobov, A. V., & Malikov, T. S. Moliyaviy tahlil va korxonalar samaradorligi. Toshkent: "Iqtisod-Moliya" nashriyoti.
7. Mustafakulov, Sh. I. Investitsion muhit jozibadorligi: nazariya va amaliyot. Toshkent: "Bakteria Press" nashriyoti.
8. Yuldashev, Sh. G. Mintaqaviy sanoat majmualarida ishlab chiqarish mexanizmlarini optimallashtirish va samaradorlikni oshirish yo'llari. Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar ilmiy jurnali, № 4, 112–122-b.
9. Berdiyev, B. O. Sanoat korxonalarida resurs tejamkorlik va iqtisodiy barqarorlikni baholash usullari. Moliya va Bank Ishi, 3(1), 45–53.
10. Jumayev, Q. A., & Berdiyev, G. H. Qashqadaryo viloyati sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va hududiy omillar tahlili. O'zbekiston Iqtisodiy Axborotnomasi, № 2, 68–76-b.

Ж.Джураев Совершенствование механизма повышения экономической эффективности промышленных предприятий (на примере Кашкадарьинской области) Аннотация. В данной статье исследованы вопросы повышения экономической эффективности промышленных предприятий Кашкадарьинской области и анализа влияющих на неё факторов. Оценено текущее состояние промышленного потенциала региона, освещены механизмы внедрения современного управления и инновационных технологий в производственные процессы. В завершение исследования разработаны практические предложения и рекомендации по повышению эффективности использования ресурсов и обеспечению конкурентоспособности на промышленных предприятиях области. Ключевые слова: промышленные предприятия, экономическая эффективность, Кашкадарьинская область, производственный механизм, инновационные технологии, использование ресурсов, конкурентоспособность, региональная промышленность, эффективность управления, инвестиционная привлекательность.	J. Juraev Improving the mechanism for increasing the economic efficiency of industrial enterprises (on the example of Qashqadaryo region) Abstract. This article explores the issues of enhancing the economic efficiency of industrial enterprises in Qashqadaryo region and analyzing the influencing factors. The current state of the region's industrial potential is assessed, and mechanisms for introducing modern management and innovative technologies into production processes are highlighted. At the conclusion of the research, practical proposals and recommendations are developed to improve resource efficiency and ensure competitiveness in the region's industrial enterprises. Keywords: industrial enterprises, economic efficiency, Qashqadaryo region, production mechanism, innovative technologies, resource utilization, competitiveness, regional industry, management efficiency, investment attractiveness.
--	--

UDK 338.436.33

Iroda Turdibayevna Kudratova – SamISI, “Iqtisodiy tahlil va statistika” kafedrası dotsentiv.b.

MAMLAKATIMIZDA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASSTERLARIDA AGROSERVIS SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada paxta-to‘qimachilik klasterini jarayonli yondashuv asosida rivojlantirish dehqon-tadbirkor mehnat xarajatlarini kamaytirib, ushbu turdagi faoliyatni qishloq xo‘jaligi ishlaridan bo‘sh vaqti davomida o‘zi amalga oshirish imkonini berishi mumkinligiga alohida e‘tibor qaratilgan. Dehqon-mulk egasi ma‘lum vaqt davomida qo‘shimcha qiymat yaratmasdan zararsizlik nuqtasi darajasida ham faoliyatini davom ettirishi mumkinligi bo‘yicha xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: paxta-to‘qimachilik klasteri, dehqon-tadbirkor, mehnat xarajat, qishloq xo‘jaligi, agroservis infratuzilmasi, tovar ishlab chiqaruvchi, yetkazib beruvchi, agrologistika, agrokonsalting, agroservis xizmatlari.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda qishloq xo‘jaligida qo‘shilgan qiymatlar zanjirini yaratish, agrosurslaridan oqilona foydalanishning klaster yondashuvini qo‘llash keng tatbiq etilmoqda, ayniqsa, strategik tarmoq sifatida “...paxta xom ashyosini chuqur qayta ishlash quvvatlarini ko‘paytirish, ushbu jarayonga ilmiy asoslangan usullar va intensiv texnologiyalarni keng joriy etish, ishlab chiqarishini modernizatsiyalash va diversifikatsiya qilish, mahsulotni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish”¹ borasida olib borilgan izchil islohotlar natijasida agrar sohada faoliyat yuritishning yangi tizimi - klaster usuli joriy etilib, paxtachilik qishloq xo‘jaligining barcha yo‘nalishlarida 462 ta agrosanoat klasteri (2,2 million gektar yerlarda) faoliyati yo‘lga qo‘yildi. Bu borada paxta-to‘qimachilik klasterida agrokonsalting xizmatlarini kengaytirish, mahsulot yaratishning uzluksiz zanjirida tejamkor agroservis va agrologistika xizmatlarni ko‘rsatish, agroservis samaradorligini oshirishda xarajatlarni optimallashtirishning kost-killing uslubiyatini qo‘llash asosida qiymat yaratish zanjirini takomillashtirish yo‘nalishida ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish dolzarb hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Agroservis xizmatlarining sifati va samaradorligini baholash masalasi xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Jumladan, Anderson va Feder esa agroservis xizmatlari sifatiga institusional nuqtai nazardan yondashib, davlat, xususiy sektor va nodavlat tashkilotlar o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlik xizmat samaradorligini oshirishda asosiy omil ekanini ko‘rsatadilar. Ular xizmatlar markazlashgan tizimda emas, balki mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan desentralizatsiya qilingan boshqaruv asosida tashkil etilsa, fermerlar ehtiyojlariga yaxshiroq javob berishi mumkinligini isbotlaydilar². Biru va Svonso agroservis xizmatlarining sifati kadrlar salohiyati bilan bog‘lab, maslahatchilarning bilim darajasi, malakasi va motivatsiyasi past bo‘lgan tizimlarda hatto yaxshi moliyalashtirilgan dasturlar ham kutilgan natijani bermasligini ta’kidlaydilar. Ularning fikricha, kadrlar tayyorlash va malaka oshirish agroservis tizimining asosiy ustuvor yo‘nalishi bo‘lishi shart³.

O‘zbekiston olimlarining tadqiqotlarida agroservis xizmatlarini rivojlantirish qishloq xo‘jaligida samaradorlikni oshirishning muhim omili sifatida baholanadi. Jumladan, professor B.R. Xoliqovo‘z ilmiy ishlarida agroservis xizmatlari fermer xo‘jaliklarining ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qilishi, ayniqsa texnik xizmat ko‘rsatish va axborot-maslahat xizmatlarining kompleks tarzda tashkil etilishi zarurligini ta’kidlaydi⁴. Iqtisodchi olim Sh.Sh. Raxmonov tadqiqotlarida agroservis tizimini boshqarishda hududiy xususiyatlarni hisobga olish, xizmatlarni mahalliy ehtiyojlarga moslashtirish orqali ularning ta’sirchanligini oshirish mumkinligini asoslab beradi. U agroservis korxonalari faoliyatida davlat va xususiy sektor o‘rtasida sheriklikni kuchaytirish lozimligini ilmiy jihatdan asoslaydi⁵. Professor M.M.Mirzayevning ishlarida esa agroservis xizmatlari samaradorligi kadrlar salohiyati bilan uzviy bog‘liq ekani ko‘rsatilgan. Uning fikricha, agroservis sohasida ishlovchi mutaxassislarning malakasini oshirish va innovatsion bilimlar bilan ta’minlash xizmat sifatiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir ko‘rsatadi⁶.

Shuningdek, N.Q. Qurbonov tadqiqotlarida agroservis xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini baholash usullari ishlab chiqilib, xizmatlar natijasida hosildorlik, fermer daromadlari hamda ishlab chiqarish barqarorligi oshishiga alohida urg‘u berilgan⁷.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqola Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida paxta to‘qimachilik klasterlarida agroservis xizmatlari samaradorligini oshirishning mamlakat iqtisodiyotiga ta’sirini rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida induktsiya va deduktsiya, ilmiy abstraktlash, tizimli va qiyosiy tahlil, monografik

¹ O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 22 iyundagi 397-sonli “Paxta-to‘qimachilik ishlab chiqarishini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Qarori.

² Anderson, J.R., Feder, G. (2007). Agricultural Extension. Handbook of Agricultural Economics.

³ Birner, R., Swanson, B. (2006). Best Practices for Pluralistic Agricultural Advisory Services. World Bank.

⁴ Холиков Б.Р. Агросервис хизматларини ривожлантириш ва унинг қишлоқ хўжалиги самарадорлигига таъсири. – Тошкент: ТошДАУ, 2016.

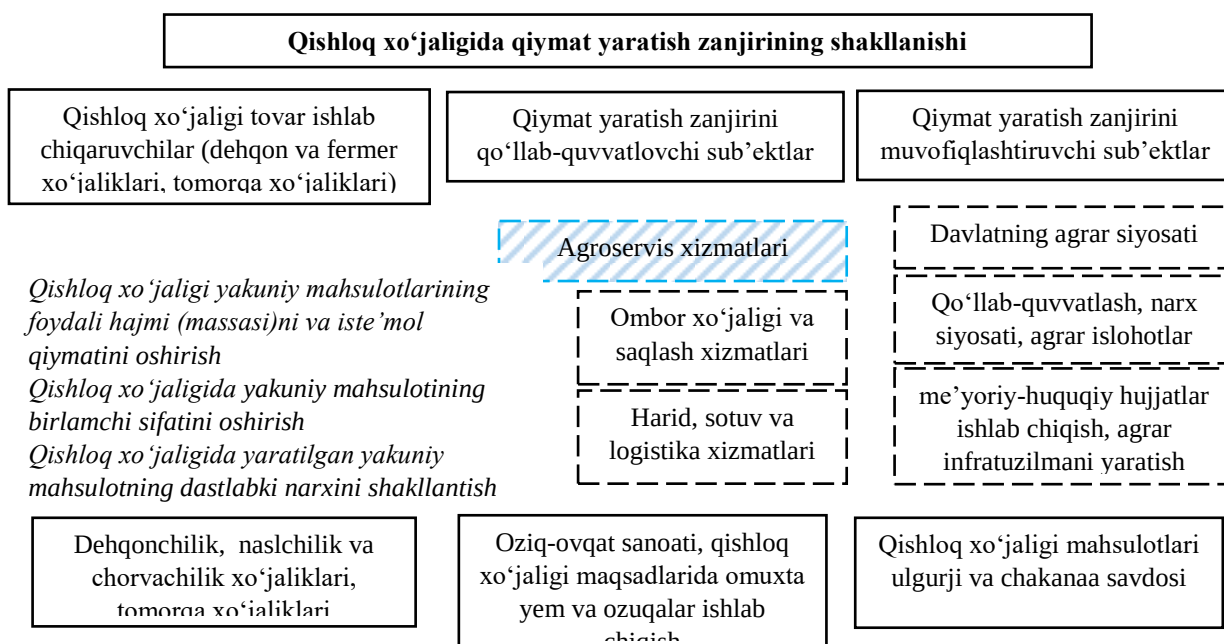
⁵ Рахмонов Ш.Ш. Қишлоқ хўжалигида агросервис тизимини такомиллаштиришнинг иқтисодий асослари. – Тошкент, 2018.

⁶ Мирзаев М.М. Агросервис соҳасида кадрлар тайёрлаш ва хизматлар сифати масалалари. – «Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар» журнали, 2019.

⁷ Курбонов Н.Қ. Агросервис хизматлари самарадорлигини баҳолаш усуллари. – Тошкент, 2020.

hamda ekspert baholash usullaridan foydalanilgan. Ishda paxta to‘qimachilik klasterlarida agroservis xizmatlari rivojlantirishga oid jarayonlarni qiyosiy rivojlantirishga oid turli xil yondashuvlar umumlashtirilgan holda o‘rganilgan, hamda xulosalash asosida amaliyotda yaxlit qo‘llash bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Tahlil va natijalar. Qishloq xo‘jaligi tovar ishlab chiqarishning ilmiy-texnik darajasi ko‘p jihatdan xizmat ko‘rsatish infratuzilmasining holatiga bog‘liqligi tufayli agrologistika va agroservis qishloq xo‘jaligidagi barcha xarajatlarning yarmidan ko‘pini tashkil qilmoqda. Markazlashtirilgan logistika tizimidagi o‘zgarishlar tufayli sobiq qishloq xo‘jaligi uyushmalari, kimyo korxonalari negizida mustaqil ulgurji kompaniyalar va yirik korxonalarining dillerlik tarmoqlari, hududiy savdo uylari, tovar-xomashyo birjalari, yarmarkalar, asbob-uskunalarini ijaraga berish va lizing korxonalari tashkil topdi. Biroq ushbu korxonalar tomonidan ko‘rsatilayotgan xizmatlar bitta yoki hududdagi kam sonli fermer xo‘jaliklari uchun transport infratuzilmasi tufayli to‘g‘ridan-to‘g‘ri yetkazib berishni yoki qo‘shimcha xizmatlar ko‘rsatishni murakkablashtirdi, saqlash omborlari va ta‘minot bazalarining keng tarmog‘ini yaratish, ularni saralash va sotish (eksport)gacha saqlashni ta‘minlash zarurati tug‘ilmoqda. Shu bilan birga qishloq xo‘jaligida *Aqroculture 4.0* tamoyillarining qo‘llanilishi bilan sohada bozor munosabatlarining kengayishi, hududlardagi agrosurslar va agroservis xizmatlari bozorining yangi “o‘sinh nuqtalari” rivojlanadi va yangi turdagi agroservis ga ehtiyoj sezadi. Moddiy-texnik resurslar va ta‘mirlash-texnik xizmatlar, agroservis (agrokonsalting, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari savdosi, qo‘shimcha xizmatlar ko‘rsatish va shu kabilar) xizmatlari ko‘rsatishda keng tarmoqli yirik korporativ tizimlarni yaratish zaruratini keltirib chiqaradi, shu bilan birga zaruriy shart-sharoitlar ham yaratib beradi. Bu esa o‘z navbatida qishloq xo‘jaligida agroservis xizmatlarining qiymat yaratish zanjiri va uni qo‘llab-quvvatlovchi infratuzilma sifatida kengaytirilishini taqozo qiladi (1-rasm).

1-rasm. Qishloq xo‘jaligi “qiymat yaratish zanjiri”da agroservisning tutgan o‘rni¹

Paxta-to‘qimachilik klasterida agroservis infratuzilmasini rivojlantirish – zamonaviy sharoitda qishloq xo‘jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari, yetkazib beruvchilarva iste‘molchilar o‘rtasidagi agrologistika va agrokonsalting yo‘nalishidagi munosabatlarni sezilarli darajada o‘zgarishiga va rivojlanishiga imkon beradi.

Bizning nazarimizda, servislashgan jamiyat nuqtai nazaridan agroservis nafaqat qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonining samarali amalga oshirishini ta‘minlash maqsadida amalga oshiriladigan yoki ko‘rsatiladigan xizmatlar sifatida, balki yaratilgan mahsulotlarning foydali hajmini oshirishga, ayirboshlash va iste‘mol qiymatini shakllantirishga hamda qishloq xo‘jaligi

¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

takror ishlab chiqarish vositalarining qayta tiklanish imkoniyatini oshirishga qaratilgan xizmatlardan iboratdir. Aynan agroservis xizmatlari tufayli nafliligi yuqori baholangan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ko‘proq qiymatga ega bo‘lishni ta‘minlaydi. Mazkur ta‘rif mazmun-mohiyatidan kelib chiqqan holda agroservis xizmatlarini quyidagicha tasniflash maqsadga muvofiq:

1) qishloq xo‘jaligi yakuniy tovarlarining foydali hajmi (massasi)ni oshirishga va iste‘mol qiymatiga ta‘sir ko‘rsatuvchi agroservis xizmatlari. Ushbu xizmat turlariga yetishtirilgan hosilni to‘plash bilan bog‘liq bo‘lgan yig‘im-terim ishlari kiradi. Yig‘im terim xizmatlari hajmiga bog‘liq holda yetishtirilgan maydonlardagi hosil qanchalik ko‘p yig‘ilsa, olingan mahsulotlarning massasi, narxi va iste‘mol qiymati shunchalik katta bo‘ladi.

2) qishloq xo‘jaligida yetishtirilgan yakuniy mahsulotning birlamchi sifatini oshirishga qaratilgan agroservis xizmatlari. Ushbu tasnif qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini sotishgacha bo‘lgan davrda tozalash, quritish, saralash, kalibrlash va boshqa xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

3) qishloq xo‘jaligida yaratilgan yakuniy mahsulotning dastlabki narxini shakllantiruvchi agroservis xizmatlari. Bularga qishloq xo‘jaligi mashinalarga texnik xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash, qo‘shimcha agrokimyoviy tadbirlar, transport, mashinalarni ijaraga berish va boshqalar kiritiladi. O‘z navbatida

– muayyan mavsumda yoki yil davomida ko‘rsatiladigan davriy agroservis xizmatlari: texnik xizmat ko‘rsatish, davriy yoki yillik agrokimyoviy xizmatlar. Ushbu xizmatlarning qiymati joriy yilda ishlab chiqarilgan mahsulotlar tannarxiga to‘liq kiritiladi;

– bir yildan ortiq davriylikda ko‘rsatiladigan agroservis xizmatlari. Bularga tuproqni ohak bilan ishlov berish, mashinalarni kapital ta‘mirlash, kapital qurilish, mashinalarni ijaraga berish va shu kabilar. Bunday xizmatlarning qiymati qisman joriy yil mahsulotlariga, qolgan qismi esa keyingi yil hosiliga o‘tkaziladi.

Agroservis xizmatlari ko‘rsatish xususiyati ishchi yoki dehqon-fermerning bir vaqtning o‘zida bir nechta iqtisodiy vazifalarni bajarishi bilan uzviy bog‘liq. Ya‘ni fermer-dehqon yoki fermer-mulkdor, fermer-tadbirkor, fermer-ishchi va shu bilan birga, o‘zi yetishtirgan yoki ishlab chiqargan mahsulotlarning iste‘molchisi rolini ham bajaradi.

Agar dehqon-tadbirkorning maqsadi sarflangan kapitaldan mumkin bo‘lgan eng katta foydani olishga qaratilgan bo‘lsa, u holda agroservis xizmatlaridan foydalanish uning foydasini kamaytiradi. Shu sababli dehqon-tadbirkor mehnat harajatlarini kamaytirish maqsadida, ushbu turdagi faoliyatni qishloq xo‘jaligi ishlaridan bo‘sh vaqti davomida o‘zi amalga oshiradi, ikkinchi jihati, dehqon-mulk egasi ma‘lum vaqt davomida qo‘shimcha qiymat yaratmasdan zararsizlik nuqtasi darajasida ham faoliyatini davom ettirishi mumkin.

Agroservis xizmatlarining mohiyati, turlari, maqsadi, subyektlari va iqtisodiy ahamiyati tizimli tarzda quyidagicha umumlashtirishimiz mumkin (1-jadval):

1-jadval.

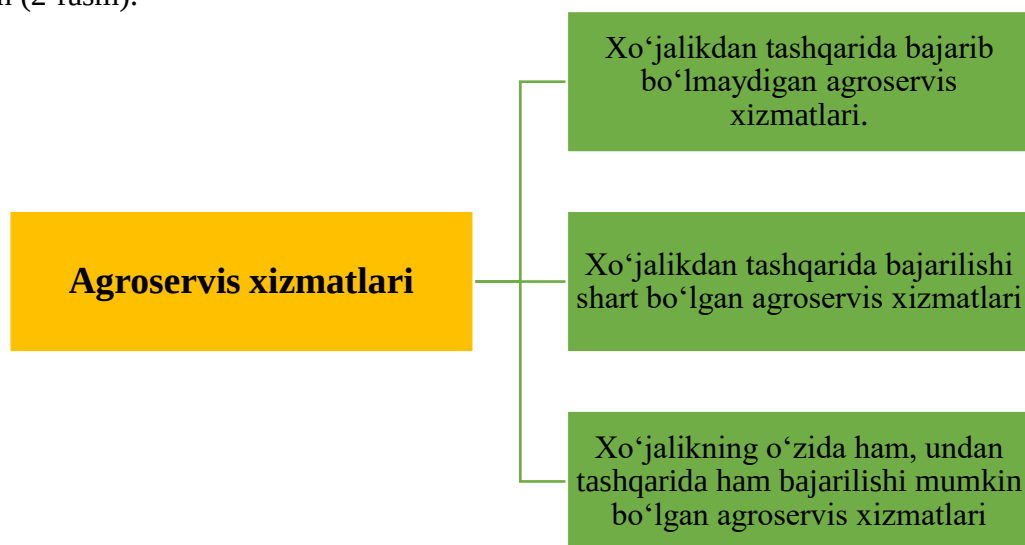
Agroservis xizmatlarining xususiyatiga doir umumlashtirilgan tavsif¹

№	Yo‘nalish	Qisqacha tavsifi
1.	Ta‘rif	Agrosanoat majmuasi doirasida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilarga ko‘rsatiladigan xizmatlar tizimi.
2.	Maqsad	- Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilarning uzluksiz va samarali ishlashini ta‘minlash; - Texnik va intellektual yordam ko‘rsatish
3.	Asosiy vazifalar	- Qiymat zanjiri uzluksizligini ta‘minlash; - Samaradorlik va rentabellikni oshirish; - Raqobatbardosh mahsulot yetishtirish
4.	Xizmat turlari	- Tarmoqlar ichida: texnika ta‘miri, agrotexnika, veterinariya, agrokimyoy, transport, logistika, axborot, energiya, kadrlar, marketing, moliya va boshqalar - Tarmoqlararo: mahsulotni qayta ishlash, saqlash, sotish, agrosug‘urta, agrokredit, kooperativ xizmatlar
5.	Xizmat shakllari	- A‘zolik asosidagi xizmatlar;

¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

		- Sotuvdan keyingi xizmatlar; - Outsorsing xizmatlari.
6.	Amalga oshirish davri	- Bir martalik - Mavsumiy - Qisqa muddatli - Doimiy - Uzoq muddatli
7.	Iqtisodiy munosabatlar modeli	- Dehqon-tadbirkor - Fermer-ishchi - Fermer-mulkdor - Fermer-iste'molchi
8.	Xizmat ko'rsatuvchi subyektlar	- Mustaqil/yakka tartibdagi tadbirkorlar - Fermer xo'jaliklari - Kooperativlar - Xususiy firmalar - Davlat/yarim davlat korxonalari
9.	Xizmat ko'rsatish infratuzilmasi	- Kredit, sug'urta, transport, axborot, marketing, maslahat xizmati
10.	Texnologik bog'liqlik	Xizmatlar asosiy ishlab chiqarish texnologiyasi, joylashuvi, agroiklim sharoitlari va texnik talablar bilan chambarchas bog'liq
11.	Kadrlar va mutaxassislar talabi	Yuqori malakali mexaniklar, veterinariya xodimlari, agronomlar, logistlar, konsalting mutaxassislari
12.	Rivojlanish istiqbollari	- Raqamli agroservis platformalari - Kooperativ asosidagi xizmatlar - Smart-logistika tizimlari - Barqaror va iqlimga mos yechimlar

Ushbu xususiyatlarni hisobga olgan holda, agroservis xizmatlarini uch guruhga ajratishimiz mumkin (2-rasm).

2-rasm. Agroservis xizmatlarining xususiyatlari

2-rasmda keltirilgan agroservis xizmatlarining xususiyatlarini quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi. Bular quyidagilar:

– xo'jalikdan tashqarida bajarib bo'lmaydigan agroservis xizmatlari. Bunga urug' sepish, yerni haydash, sut sog'ish, chorva mollarini boqish va boshqa shu kabi jarayonlar kiritiladi;

– xo'jalikdan tashqarida bajarilishi shart bo'lgan agroservis xizmatlari. Bunday agroservis xizmatlari qiymat jihatidan ancha katta sarf-xarajat talab qiladi va ularni bajarish uchun maxsus texnik vositalar hamda yuqori malakaga ega mutaxassislar zarur. Bular qatoriga aviakimyoviy usulda o'g'itlash va zararkunandalarga qarshi dorilash, murakkab montaj jarayonlari, sovutish tizimlariga texnik xizmat ko'rsatish va shu kabi xizmatlar kirib, ular qishloq xo'jaligining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi;

– xo'jalikning o'zida ham, undan tashqarida ham bajarilishi mumkin bo'lgan agroservis

xizmatlari. Bunga qishloq xo‘jaligi texnikalarini, ularning alohida komponentlari va agregatlarini ta‘mirlash, urug‘ni saralash, sun‘iy urug‘lantirish, vaksinatsiya kabilar kiradi. Ular fermer xo‘jaligi tasarrufidagi ustaxonadagi yoki ixtisoslashgan avtoservis korxonalarda ham amalga oshirish mumkin. Natijada mamlakatimizning paxta-to‘qimachilik klasterlarida agroservis samaradorligini oshirish yo‘llari bo‘yicha turli amaliy ishlar qilinmoqdaki, bu yaqin yillar ichida o‘z samarasini beradi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, paxta-to‘qimachilik klasterini jarayonli yondashuv asosida rivojlantirish dehqon-tadbirkor mehnat xarajatlarini kamaytirib, ushbu turdagi faoliyatni qishloq xo‘jaligi ishlaridan bo‘sh vaqti davomida o‘zi amalga oshirish imkonini beradi. E‘tiborli jihati, dehqon-mulk egasi ma‘lum vaqt davomida qo‘shimcha qiymat yaratmasdan zararsizlik nuqtasi darajasida ham faoliyatini davom ettirishi mumkin, bunda paxta xom ashyosini yetishtirishdan boshlab uni qayta ishlash va tayyor mahsulot sifatida realizatsiya qilishgacha bo‘lgan uzluksiz ishlab chiqarish zanjiri shakllantiriladi. Agroservis hamda agrologistika xizmatlarini integratsiyalash orqali yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulot yaratish imkoniyati yaratilishi bilan birga qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratilib, aholi bandligi ta‘minlanadi.

Yuqoridagi keltirilgan ma‘lumotlar asosida quyidagi takliflarni kiritishni lozim topdik:

- xo‘jalikdan tashqarida bajarib bo‘lmaydigan agroservis xizmatlarini raqamlashtirish;
- xo‘jalikdan tashqarida bajarilishi shart bo‘lgan agroservis xizmatlariga texnika texnologiyalarni joriy etish;
- xo‘jalikning o‘zida ham, undan tashqarida ham bajarilishi mumkin bo‘lgan agroservis xizmatlarida raqamli texnologiyalardan samarali va unumli foydalanish.

Ushbu takliflardan amaliyotda foydalanish nafaqat dehqon-tadbirkor mehnat harajatlarini kamaytirib qolmasdan ish unumdorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 22 iyundagi 397-sonli “Paxta-to‘qimachilik ishlab chiqarishini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Qarori.
2. Anderson, J.R., Feder, G. (2007). *Agricultural Extension*. Handbook of Agricultural Economics.
3. Birner, R., Swanson, B. (2006). *Best Practices for Pluralistic Agricultural Advisory Services*. World Bank.
4. Холиқов Б.Р. *Агросервис хизматларини ривожлантириши ва унинг қишлоқ хўжалиги самарадорлигига таъсири*. – Тошкент: ТошДАУ, 2016.
5. Рахмонов Ш.Ш. *Қишлоқ хўжалигида агросервис тизимини такомиллаштиришнинг иқтисодий асослари*. – Тошкент, 2018.
6. Мирзаев М.М *Агросервис соҳасида кадрлар тайёрлаш ва хизматлар сифати масалалари*. – «Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар» журнали, 2019.
7. Курбонов Н.Қ. *Агросервис хизматлари самарадорлигини баҳолаш усуллари*. – Тошкент, 2020.

И.Кудратова	I.Kudratova
Пути повышения эффективности агросервиса в хлопково-текстильных кластерах нашей страны Аннотация. В данной статье рассматривается тот факт, что развитие хлопчатобумажно-текстильного кластера на основе процессного подхода может снизить трудозатраты фермера-предпринимателя и позволить ему заниматься этим видом деятельности самостоятельно в свободное от сельскохозяйственных работ время. Сделаны выводы о том, что фермер-собственник может продолжать свою деятельность на уровне точки безубыточности, не создавая добавленной стоимости в течение определенного периода времени. Ключевые слова: хлопчатобумажный кластер, фермер-предприниматель, затраты на рабочую силу, сельское хозяйство, агросервисная инфраструктура, производитель товара, поставщик, агрологистика, агроконсалтинг, агросервисные услуги.	Ways to increase the efficiency of agro-service in cotton-textile clusters in our country Abstract. This article examines how developing a cotton-textile cluster based on a process-based approach can reduce labor costs for farmer-entrepreneurs, allowing them to pursue this activity independently in their free time. It concludes that a farmer-owner can continue their operations at the break-even point without creating added value for a certain period of time. Keywords: cotton cluster, farmer-entrepreneur, labor costs, agriculture, agro-service infrastructure, product manufacturer, supplier, agrolistics, agro-consulting, agro-services.

ISSN 2091-5187

☞ “SERVIS” ☞

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.